

Motion till riksdagen 2005/06:U310

av Alice Åström m.fl. (v)

Bolivia

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige i EU bör verka för att EU:s medlemsländer underkänner och ogiltigförklarar avtal som enligt annat avtalsslutande lands grundlag inte ratificerats.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige inom EU bör verka för att EU:s medlemsländer omförhandlar avtal som ingåtts i strid med annat avtalsslutande lands grundlag och inte betraktas som giltiga förrän de ratificerats på ett korrekt sätt i enlighet med det avtalsslutande landets grundlag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige inom EU och i andra internationella sammanhang bör verka för att skuldavskrivningarna för Latinamerikas fattigaste land, Bolivia, inte förbinds med villkor om privatiseringar av landets naturtillgångar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige vid valet i Bolivia i december 2005 bör bidra till en noggrann valövervakning även innefattande en övervakning av hur valkampanjerna genomförs före valdagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige också inom EU och FN bör verka för att också EU och FN bidrar till en omfattande valövervakning även innefattande en övervakning av hur valkampanjerna genomförs före valdagen.

Nutidshistorisk bakgrund

Bolivias folk har genom sin historia trots sin rikedom fått utstå svåra lidanden. Landet har plundrats på sina naturtillgångar. Landet var rikt på silver, men dess rikedomar kom aldrig Bolivias folk till del. Senare fann man stora tillgångar av tenn i landet, men inte heller dessa medförde bättre levnadsvillkor för landets befolkning. I stället är Bolivia Latinamerikas fattigaste land.

Fel! Okänt namn på

Inom politiken har bräckliga demokratier och militärdiktaturer växlat. Korruptionen har varit omfattande – i all synnerhet inom samhällets styrande skikt.

En av de mest framträdande personerna i boliviansk politik under de senaste decennierna var Hugo Banzer. Han styrde landet både som militärdiktator och som konstitutionellt vald president. Som militärdiktator på 1970-talet samarbetade han med andra militärdiktaturer i Latinamerika som Pinochet i Chile och Videla i Argentina när det gällde att förfölja och likvidera politiskt oppositionella inom vänstern.

När Banzer med sitt parti Acción Democrática Nacionalista, (ADN) ställde upp i presidentvalet 1997 fick hans parti inte majoritet i kongressen, som utser presidenten, men en koalition av högerpartier utsåg Banzer till president. I koalitionen ingick även partiet Movimiento de la Izquierda Revolucionaria, (MIR) som betraktar sig som socialdemokratiskt.

Under 1970-talet då Banzer och andra högerpolitiker hade makten tog produktionen av kokain fart i Bolivia. Flera politiker och framträdande ämbetsmän var i denna tid djupt inblandade i produktionen av kokain och skapade sig stora förmögenheter. Främsta avsättningsmarknaden för detta kokain var USA, vilket ledde till att president George Bush på 1980-talet presenterade en politik som gick ut på att man ”skulle rycka upp kokaplantorna med rötterna”, dvs. utplåna kokaplantan rent fysiskt.

Med den politiken kom USA på koalitionskurs med större delen av Bolivias befolkning som i mer än tusen år tuggat kokablod, utan att använda dem för att framställa kokain. (Det var två italienska kemister som på 1800-talet kom på att man kunde framställa kokain av koka.) Kokaodlandet var en viktig del i böndernas försörjning. USA:s politik skulle innebära att man tog brödet ur munnen på många kokaodlande fattigbönder.

Det enda parti i Bolivia som stödde fattigbönderna var partiet Movimiento al Socialismo (MAS), som leddes av Evo Morales, partiets ende parlamentsledamot i början av 2000-talet. MAS var inte ovilligt att lägga om jordbruksproduktionen mot andra grödor men ville samtidigt ha ekonomiskt stöd av den bolivianska regeringen för ett omstruktureringsprogram. Ett sådant program skulle dock innebära utbyggd infrastruktur så att böndernas produkter kunde nå marknaden. MAS krävde också investeringar så att jordbruksprodukter kunde förädlas, t.ex. konserveringsfabriker m.m. Banzers och hans efterföljare på presidentposten har dock varit motsträviga till MAS krav. Det bör noteras att kokaodlandet och kokainproduktionen under det senaste decenniet inte haft samma dimensioner som i t.ex. Colombia. MAS har inga likheter med FARC, Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia. Man bedriver ingen gerillaverksamhet utan har mer karaktären av en social rörelse.

I stället för att inleda en dialog med bönderna, som kämpade för en annan politik än den som påbjudits av Bush och anammats av Banzer, i bl.a. Chapareprovinsen, där bondefackföreningarna var som starkast, sände Banzer polis och militär mot bönderna. Bönderna underströk sina krav på omstrukturering av och investeringar i infrastrukturen genom demonstrationer och genom landsvägsblockeringar och andra aktioner. Polisen och militären svarade med brutalitet. Attentat genomfördes mot bondeledare. Man arresterade och miss-

handlade böndernas ledare och misshandlade dem grovt – såväl kvinnor som män. Flera stridbara bönder mördades av paramilitära grupper.

Regeringen försökte bli av med Evo Morales med hjälp av anklagelser underbyggda med fabricerade bevis och beröva honom hans parlamentariska immunitet. Vid flera tillfällen blev han utsatt för attentatsförsök. Dessa lyckades inte. I stället blev Evo Morales en internationellt känd person.

MAS träder in på den politiska scenen

År 2002 var det presidentval och parlamentsval i Bolivia. Under valkampanjen utvidgades den politik som hans parti bedrivit till att inte enbart handla om kokaböndernas situation. Den kom även att angripa den bolivianska regeringens neoliberala politik som bl.a. gått ut på att privatisera landets elproduktion och vattentillgångar med det enda resultatet att priserna på vatten och elektricitet löpte amok. Några investeringar gjordes inte i motsvarande grad.

Före och under valkampanjen uppträdde USA:s ambassadör i Bolivia på ett sätt som närmast hör till den gamla amerikanska ”knölpåkspolitiken” från det tidiga 1900-talet. Ambassadör Manuel Rocha förklarade tre dagar före valet att USA skulle dra bort allt ekonomiskt och finansiellt bistånd och vidta andra tänkbara åtgärder om Evo Morales valdes till president. Han gjorde dessa uttalanden öppet och officiellt i den sittande presidenten Quirogas närvaro, utan att denne på något sätt kommenterade ambassadörens inhop i den bolivianska politiken.

Valutgången blev en överraskning för alla. Trots att högern var klart överlägsen i alla medier lyckades MAS få 22,1 % av rösterna. MAS hade blivit näst största parti i Bolivia efter högerpartiet Movimiento Nacionalista Revolucionario (MNR) lett av den stenrike gruvmagnaten Gonzalo Sanchez de Lozada. Det socialdemokratiska MIR, som leddes av Oscar Paz Zamora, som samregerat med Banzer, gick kraftigt tillbaka. Ledaren för högerpartiet Nueva Fuerza Republicana (NFR) Manfredo Reyes Villa, som rest till USA för att inför valet ha konsultationer när det gällde hur man skulle ”hantera” Evo Morales och MAS, förlorade stort i valet. När parlamentet sammanträdde efter valet visade det sig att MAS, erhållit 11 platser i den viktiga senaten.

Ingen av presidentkandidaterna hade dock fått majoritet i kongressen. Det bildades åter en stor koalition av högerpartierna och MIR som utsåg Sanchez de Lozada från MNR till president.

Kampen om Bolivias naturtillgångar

Efter en tid vid makten blev frågan om Bolivias olje- och gastillgångar en viktig fråga på Bolivias politiska dagordning. En stark opinion mot privatiseringen av dessa tillgångar hade vuxit fram. Dessa hade hamnat i stora transnationella företags händer. De avtal som slutits mellan den bolivianska rege-

Fel! Okänt namn på

ringen och de transnationella företagen om Bolivias gas och olja innebar i praktiken en ren utplundring av Bolivia. Mycket litet av exploateringen av gas och olja kom Bolivias folk till del.

Däremot kunde en minoritet, en oligarki i landet, berika sig. Den bolivianska oljan och gasen var på väg att gå samma väg som Bolivias silver och tenn. Utländska företag och en handfull korrumpierade politiker skulle berika sig och Bolivias befolkning förbli fattig – fattigast i Latinamerika.

Starka sociala proteströrelser började växa fram kring MAS. Det som börjat med protester mot angreppen på kokabönderna växte till en rörelse riktad mot hela den nyliberala politiken och förskingrandet av Bolivias naturtillgångar.

Protesterna blev allt häftigare och vid stora demonstrationer i La Paz beslöt regeringen att sätta in militär och polis för att slå ned demonstrationerna och protesterna. Ett hundratal människor dödades av militären och polisen och ännu fler skadades. Det gav inte det resultat som president Lozada hade förväntat sig. De ökade i stället i styrka. Och till sådan styrka att Lozada tvingades att avgå. Han lämnade landet och reste till Florida.

Tiden efter Sanchez de Lozada

I Lozadas ställe inträdde vicepresidenten Carlos Mesa, som utlovade folkomröstningar – en om Bolivias naturtillgångar och en om Bolivias författning, som var gammalmodig och inte anpassad till de rådande samhälleliga förhållandena.

Båda dessa folkomröstningar ledde, enligt president Mesa själv, dels till att det bolivianska folket krävde att få ett starkare grepp om landets naturtillgångar, dels till att det bolivianska folket måste få en ny modernare författning.

När det kom till kritan förmådde Carlos Mesas regering inte att genomföra något av detta. Motsättningarna hårdnade. Det visade sig dessutom att många av de avtal som slutits med multinationella företag och den bolivianska regeringen stred mot den bolivianska grundlagen. Den bolivianska regeringen hade slutit 71 avtal med transnationella företag. Inget av dessa 71 avtal hade ratificerats av den bolivianska kongressen så som författningen föreskrev. Likafullt hade de transnationella företagen fått plundra landet på dess naturtillgångar.

Dessa avslöjanden och president Mesas oförmåga att förverkliga folkomröstningsresultatet ledde till allt hårdare motsättningar och spänningar i det bolivianska samhället. Till slut avgick även president Mesa. Om man efter Mesas avgång skulle ha följt konstitutionen skulle senatens talman Hormando Vaca Diez från MIR ha blivit president. Men hade han intagit presidentens plats hade detta medfört svåra oroligheter, då han hos den sociala rörelsen var känd för att stå för en starkt nyliberalt färgad politik. Samma sak gällde för deputeradekammarens ordförande. Båda dessa avsade sig dock presidentposten.

Fel! Okänt namn på

Det blev den bolivianska Högsta domstolens ordförande Eduardo Rodriguez som till slut kunde utses till president. En president utsedd på detta sätt kan dock endast utses för sex månader. Därefter måste nya val genomföras. I december i år, 2005, kommer ett president- och parlamentsval att äga rum.

De flesta viktiga naturtillgångarna i Bolivia finns i provinsen Santa Cruz. Där hittar man också större delen av den bolivianska oligarkin, som till större delen består av bolivianer av europeiskt ursprung, och där har den bolivianska högern också sitt starkaste fäste. Där har den bolivianska oligarkin lanserat en ny politik, inspirerad av nykonservativa s.k. think-tanks i USA.

Man försöker att skapa en sorts ekonomisk frizon, kanske till en utbrytning från den bolivianska staten, dit den övriga befolkningen, främst den indianska ursprungsbefolkningen, kan tänkas komma och arbeta som gästarbetare till usla löner och med usla arbetsvillkor. Den rika oligarkin i Bolivia eftersträvar alltså enbart utifrån sina egna ekonomiska intressen att klyva den bolivianska statbildningen i en del avsedd för och ägda av ett privilegierat samhällsskikt och en annan på naturtillgångar fattigare del, där den fattiga ursprungsbefolkningen blir beroende av det rika Santa Cruz-området och tvingas leva under svåra villkor. Vad det handlar om är att införa apartheid på ett nytt sätt.

Det finns dock ett mycket starkt motstånd mot dessa strävanden från de allt starkare sociala rörelserna under ledning av MAS och Evo Morales. Dessa kräver att de grundlagsstridiga avtalen med de multinationella företagen omförhandlas så att det bolivianska folket får en rimlig betalning för de naturtillgångar som i dag exporteras till underpris. Hittills är det bara det Brasilienbaserade brasilianska transnationella företaget Petrobras som gått med på omförhandlingar. Andra amerikanska och spanska m.fl. transnationella företag har i stället hotat med dyra och långdragna rättsprocesser.

Det är väl känt att USA sedan Monroedoktrinen dagat betraktat Latinamerika som sin bakgård och politiskt dominerat och ekonomiskt exploaterat kontinenten på dess naturtillgångar. Man kunde i dag hoppas och förvänta sig att Europa och Europabaserade transnationella företag stod för en annan politik. Så tycks dock inte alltid vara fallet. En delegation från EU-parlamentet, dominerad av de spanska partierna PSE och PPE, som besökte Bolivia i september ägnade sin tid åt att i första hand träffa representanter för oligarkin i Santa Cruz-området och för de få representanter för den sociala rörelsen man träffade poängterade det viktiga i att Bolivia följde de icke ratificerade avtalen.

Bolivia skulle, enligt denna delegation från EU-parlamentet, alltså acceptera de ytterst oförmånliga avtal som dess parlament inte hade antagit, kanske inte ens hade hört talas om.

Det torde vara en uppenbar otillständighet att medlemsländer i EU godtar en ordning där avtal mellan transnationella företag baserade i EU och regeringar i råvarurika men fattiga länder som exempelvis Bolivia och där dessa regeringar i strid mot sitt lands grundlag inte låter landets parlament ta del av och ratificera avtalet.

Sverige bör i EU verka för att EU:s medlemsländer underkänner denna typ av avtal och att de förklaras som ogiltiga. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Sverige bör inom EU verka för att denna typ av icke-ratificerade avtal underkänns och omförhandlas så att folken i fattiga länder, som exempelvis Bolivia, kan få del av sitt lands exploaterade naturresurser. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Bolivias skuldbörda och villkoren för skuldlättnader

Det bör noteras att Bolivia, sina naturtillgångar till trots, är Latinamerikas fattigaste land. Det tillhör även de fattigaste länderna i världen. Den enda förklaringen till att det kunnat bli så är naturligtvis att utländska företag plundrat landet och att korrumperade politiker under diktatur eller bräckliga demokratiska förhållanden kunnat göra detta möjligt genom att stå till tjänst med förmånliga ekonomiska uppgörelser med dessa företag i nyliberal anda med omfattande privatiseringar.

En annan sida av denna utveckling av privatisering, korruption och grundlagsbrott har även inneburit att Bolivia lider av en stor skuldbörda. De lån som beviljats Bolivia har inte använts för det de var avsedda för. De har under de rådande förhållandena hamnat någon annanstans.

När det triumfatoriskt utbasunerades från G 8-mötet i Skottland 2005 att 18 fattiga länder, bland dem Bolivia, beviljats skuldlättnader skedde det inte utan villkor. Skuldavskrivningar begränsas till de länder som uppfyller villkoren från IMF och Världsbanken på bl.a. omfattande privatiseringar av sjukvård, utbildning och avregleringar av den inre marknaden till förmån för transnationella företag från den rika världen, vilket i Bolivias fall betyder att de förhållanden som lett till svåra umbäranden och fattigdom för Bolivias folk bevaras.

Sverige bör inom EU och i andra internationella sammanhang verka för att skuldavskrivningarna för Latinamerikas fattigaste land, Bolivia, inte förbinds med villkor om privatiseringar av landets naturtillgångar. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Avslutning

De regimer som suttit vid makten i Bolivia sedan 70-talet har varit korrumperade.

De har i olika sammanhang inte dragit sig för valfusk. På ett flagrant sätt har de struntat i landets konstitution. De har använt militär och polis mot fackliga organisationer. De har satt in militär och polis mot demonstrationer riktade mot regimens förbrytelser. Krafter inom de styrande partierna har förespråkade att man skall bryta sönder den bolivianska statsbildningen på ett sätt som diskriminerar ursprungsbefolkningen, som utgör landets majoritet.

Fel! Okänt namn på

Till detta kommer att de skuldåtgångar som beviljas landet beviljas just på sådana villkor som medfört fattigdom och umbäranden för Bolivias folk.

Det kommande valet kommer att vara av stor betydelse för Bolivias framtid både när det handlar om att skapa respekt för demokratin och när det handlar om bolivianska folkets möjligheter att vara herrar i eget hus, dvs. att kunna bestämma över vad som händer med landets naturtillgångar och förhindra att landet än en gång plundras på sina naturtillgångar.

Det bolivianska parlamentets högermajoritet motsätter sig envist att låta bolivianer utomlands, åtskilliga av dem en gång drivna i exil under Banzerdiktaturen, rätten att delta i valet i december 2005. De uppgår till närmare 5 miljoner människor. På detta sätt förvägras 38 % att delta i valet. Det val som kommer att genomföras i Bolivia kommer att äga rum i ett samhälle där den politiska temperaturen kommer att vara mycket hög och faran för valfusk är stor. I dag lever 8 miljoner människor i Bolivia.

Det vore därför rimligt att Sverige vid valet i december 2005 bidrar till en noggrann valövervakning som även innefattar en övervakning av hur valkampanjerna genomförs före valdagen. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Sverige bör även inom EU och FN verka för att också EU och FN bidrar till en omfattande valövervakning även innefattande en övervakning av hur valkampanjerna genomförs före valdagen. Detta vill vi att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Alice Åström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Per Rosengren (v)

Karin Thorborg (v)

Sermin Özürcüt (v)